

[vysoká škola]

Co vedlo k válce na Ukrajině

Cyril Svoboda

14. 6. 2016

Základní údaje o Ukrajině

Hlavní město – Kyjev

Rozloha - cca 603 000 km² (největší země v Evropě kromě Ruska)

Počet obyvatel přibližně 36 milionů (po roce 2022 výrazně ovlivněno migrací)

Sousedé: Rusko, Bělorusko, Polsko, Slovensko, Maďarsko, Rumunsko, Moldavsko

Jazyk: Ukrajinština (oficiální), často se mluví i rusky

Základní údaje o Ukrajině

Hlavní město – Kyjev

Rozloha - cca 603 000 km² (největší země v Evropě kromě Ruska)

Počet obyvatel přibližně 36 milionů (po roce 2022 výrazně ovlivněno migrací)

Sousedé: Rusko, Bělorusko, Polsko, Slovensko, Maďarsko, Rumunsko, Moldavsko

Jazyk: Ukrajinština (oficiální), často se mluví i rusky

Parlamentní volby (březen 1990)

První **částečně svobodné volby** v Ukrajinské SSR od roku 1917.

Zvolen byl nový **parlament – Nejvyšší sovět Ukrajiny**.

V parlamentu začala působit **opoziční skupina „Narodna Rada“ (Národní rada)**, složená z prodemokratických a prozápadních poslanců.

Tyto volby znamenaly **začátek procesu demokratizace a postupného odpoutávání od Moskvy**.

Deklarace suverenity Ukrajiny (16. července 1990)

Parlament schválil **Deklaraci státní suverenity Ukrajiny**, kde Ukrajina prohlašuje:

- *Prioritu ukrajinských zákonů nad sovětskými,*
- *Záměr vytvořit vlastní armádu, měnu a zahraniční politiku,*
- *Právo na vystoupení z SSSR.*

Byl to zásadní krok k samostatnosti, ale ještě ne plná nezávislost.

Celostátní referendum o nezávislosti

Celostátní referendum o nezávislosti přišlo až 1. prosince 1991

Na otázku: „*Souhlasíte s Aktem o vyhlášení nezávislosti Ukrajiny?*“ odpovědělo **92,3 % voličů ANO**.

Hlasovalo více než 31 milionů lidí, účast byla přes 84 %.

Podporu vyjádřily **všechny regiony včetně Krymu a Donbasu**.

Krátce poté uznalo nezávislost Ukrajiny i Rusko, USA a další země

Zákon o státním jazyku

Zákon: „O zajištění fungování ukrajinského jazyka jako státního“

(Přijat: 25. dubna 2019, účinnost: 16. července 2019)

Ukrajinaština je **povinná ve všech veřejných oblastech**, ve státní správě, školství, zdravotnictví, justici, armádě, médiích, reklamě atd.

Je zřízen post veřejného **komisaře pro ochranu státního jazyka**, který dohlíží na dodržování zákona a může udělovat **pokuty**

Stručný výťah

Ukrajiniština = jediný štátní jazyk

Platí pro štátní správu, vzdelávaní, média, zdravotníctví, soudy, reklamu

Povinné užívaní ve verejnom priestore a štátní komunikaci

Zřízen jazykový komisař, možné pokuty za porušenie

Menšiny mohou užívat své jazyky v soukromí a kulturním živote

Cíl: posílení národní identity a jednoty státu

Právní analýza – část 1

Čl. 1–2: Ukrajinština jako jediný státní jazyk, ochrana a rozvoj

Čl. 6–8: Povinnost užívání ukrajinštiny veřejnými činiteli

Čl. 12–17: Média publikují primárně v ukrajinštině, možné překlady

Právní analýza – část 2

Čl. 20–21: Reklama a označení produktů v ukrajinštině

Čl. 23–26: Vzdělávání ve veřejných školách v ukrajinštině

Čl. 55–58: Komisař pro ochranu státního jazyka, sankce

Srovnání s jinými zeměmi

Lotyšsko: lotyština jako jediný jazyk, ruština omezena

Francie: francouzština povinná v úřadech, školství, reklamě

Česko: čeština v úředním styku, uznání menšinových jazyků

Ukrajina: podobný trend jako Lotyšsko, důraz na jednotu státu

Referendum na Krymu

Datum: 20. ledna 1991

Otázka: Obnovení Krymské ASSR jako subjektu SSSR a člena Svazu smluv

Účast: cca 81 %

Výsledek: více než 93 % PRO

Kontext a význam

- Krym byl od 1954 součástí Ukrajinské SSR (převod z Ruska)
-
- Ruskojazyčné obyvatelstvo požadovalo větší autonomii
-
- Referendum vedlo k vytvoření Autonomní republiky Krym v rámci Ukrajiny

Právní rámec a dopady

- Referendum proběhlo ještě v rámci SSSR
-
- Po rozpadu SSSR se Krym stal autonomní částí Ukrajiny
-
- Ukrajinská ústava (1996) potvrdila autonomii Krymu jako části jednotného státu

Historický význam

První veřejný projev separatistického sentimentu na Krymu

Významně ovlivnilo budoucí vývoj (např. situace v roce 2014)

Dnes často dezinterpretováno jako snaha o odtržení

Oranžová revoluce

- **Období: listopad 2004 – leden 2005**
- **Důvod: zfalšované prezidentské volby – vyhlášen vítěz Viktor Janukovyč**
- **Opozice vedená Viktorom Juščenkem obvinila vládu z podvodů**
- **Masové nenásilné protesty v Kyjevě a dalších městech**

Symbolika a výsledek

- Oranžová barva = symbol kampaně Viktora Juščenka
-
- Protesty vedly k rozhodnutí Nejvyššího soudu opakovat volby
-
- Opakované 2. kolo: vítězství Juščenka (52 %)
-
- Zahájil reformy, přiblížení k EU, boj s korupcí

Dlouhodobý dopad

- Posílení občanské společnosti a víry v demokracii
 - Zklamání z pomalých reforem a návratu starých struktur
 - Předehra k Euromajdanu (2013–2014)
-

Srovnání s Euromajdanem

- Obě události byly masovými protesty za demokratické hodnoty
- Oranžová revoluce – protesty proti volebním podvodům
- Euromajdan – odpor proti odmítnutí přibližování k EU
- Euromajdan vedl k pádu Janukovyče a konfliktu s Ruskem

Viktor Janukovyč

Politická kariéra, prezidentství a pád

Základní fakta

- **Narozen: 9. července 1950, Jenakijeve (Doněcká oblast)**

- **Ruskojazyčný původ, technické a ekonomické vzdělání**

- **Kritizováno formální právní vzdělání**

Politická kariéra

- **Premiér Ukrajiny: 2002–2005, 2006–2007**

- **Kandidát v prezidentských volbách 2004 – volby zfalšované**

- **Prezident Ukrajiny: 2010–2014**

Pád během Euromajdanu

- **2013: odmítl podepsat asociační dohodu s EU**
- **Spuštění Euromajdanu – masové protesty**
- **Únor 2014: útěk do Ruska, odvolán parlamentem**

Po roce 2014

- **Exil v Rusku, odsouzen za vlastizradu (2019)**
 - **Spojován s ruskou anexí Krymu a válkou na Donbasu**
 - **Vnímán jako symbol korupce a proruské politiky**
-

Historický význam

- U proruštích voličů – dříve oblíbený jako ochránce stability
-
- U prozápadních Ukrajinců – symbol zrady a selhání demokracie
-
- Jeho pád odstartoval novou etapu ukrajinských dějin

Viktor Juščenko

Politická kariéra, Oranžová revoluce a srovnání
s Janukovyčem

Základní fakta

- **Narozen: 23. února 1954, Sumská oblast**
 - **Ekonom a bankéř, proevropská orientace**
 - **Manželka Kateryna – ukrajinsko-amerického původu**
-

Kariéra před prezidentstvím

- **Guvernér centrální banky (1993–1999) – zavedení hřivny**
- **Premiér Ukrajiny (1999–2001) – reformy, odvolání politickým tlakem**
- **Zakladatel opozičního bloku „Naše Ukrajina“**

Oranžová revoluce

- **Prezidentské volby 2004 – oponent Janukovyče**
 - **Otráven dioxinem během kampaně**
 - **Po Oranžové revoluci zvolen prezidentem (prosinec 2004)**
-

Prezidentství (2005–2010)

- **Podpora přiblížení k EU a NATO**
 - **Spory s Tymošenkovou, pomalé reformy**
 - **Ztráta důvěry veřejnosti**
-

Konec kariéry a odkaz

- **Ve volbách 2010 získal méně než 6 % hlasů**
 - **Stáhl se z politiky, symbol demokratických změn**
 - **Vnímán jako čestný, ale slabý vůdce**
-

Srovnání: Juščenko vs. Janukovyč

- Juščenko: prozápadní, demokratický reformátor
-
- Janukovyč: proruský, autoritářský styl vlády
-
- Juščenko – symbol Oranžové revoluce, Janukovyč – pád během Euromajdanu
-
- Oba ztratili veřejnou podporu, ale z různých důvodů

Julija Tymošuková

Kariéra, role v Oranžové revoluci a srovnání s
Juščenkem a Janukovyčem

Základní informace

- **Narozená: 27. listopadu 1960, Dnipro**
 - **Ekonomka, podnikatelka v energetickém sektoru**
 - **V 90. letech spoluvlastnila velkou plynárenskou firmu**
-

Politická kariéra

- **Ministryně energetiky (1999–2001)**
 - **Premiérka: 2005 a 2007–2010**
 - **Vůdkyně strany Běťkivščyna**
-

Oranžová revoluce

- **Spojenectví s Viktorom Juščenkem**
- **Hlavní ženská tvář protestního hnutí**
- **Jmenována premiérkou po vítězství revoluce**

Věznění a návrat

- **2011: odsouzena na 7 let – mezinárodní kritika procesu**
 - **2014: propuštěna během Euromajdanu**
 - **Kandidovala na prezidentku v letech 2014 a 2019**
-

Politický obraz

- **Charismatická, ale kontroverzní**
- **Kritizována za autoritářství a populismus**
- **První výrazná žena v nejvyšší ukrajinské politice**

Srovnání tří politických lídrů

- **Juščenko: Proevropský, čestný, ale slabý vůdce**
- **Janukovyč: Proruský, autoritář, svržen Euromajdanem**
- **Tymošenková: Ambiciózní, silná, ale rozdělující osobnost**
- **Všichni tři spojeni s obdobím Oranžové revoluce**

Memorandum podepsané v Budapešti

Podepsáno 5.12.1994 - signatáři

Ukrajina

Rusko

Spojené státy americké

Spojené království

(Později se k memorandu přihlásily i Čína a Francie samostatnými prohlášeními.)

Cíl memoranda

Signatáři se zavázal, že

Nepoužijí sílu ani hrozbu silou

Nepoužijí jaderné zbraně proti Ukrajině

Budou respektovat její nezávislost, svrchovanost a stávající hranice

Nebudou vyvíjet ekonomický ani politický nátlak

Budou jednat s Ukrajinou v rámci OSN, pokud se stanou předmětem agrese

Budapešťské memorandum

V memorandu se tyto velmoci politicky zavázaly respektovat suverenitu a stávající hranice Ukrajiny a zdržet se hrozby či použití síly proti ní.

Nejedná se však o smlouvu s článkem o kolektivní obraně – text byl úmyslně formulován jako *ujištění* („assurances“) a nikoli právně závazná *záruka*, aby signatáři neměli přímou povinnost vojenské pomoci.

Francie a Čína poskytly pouze jednostranná prohlášení o respektování nezávislosti Ukrajiny, nikoli formální spolupodpis pod memorandem.

Právní status memoranda

Není to mezinárodní smlouva podle Vídeňské úmluvy, ale má význam jako **politický závazek nejvyšší úrovně.**

I přesto je často citován jako **precedens selhání mezinárodních bezpečnostních záruk.**

Ukrajina se na jeho základě vzdala jaderných zbraní a stala se **ne-jaderným státem.**

Porušení memoranda **podlomilo důvěru v odzbrojovací dohody.**

Často se používá jako argument, **proč by jiné země neměly spoléhat na „záruky“ bez faktické obrany**

Role USA, UK a RF

USA a Velká Británie v roce 1994 slíbily Ukrajině bezpečnostní ujištění výměnou za její jaderné odzbrojení, avšak nepřijaly právní závazek vojenské obrany Ukrajiny.

Rusko bylo také signatářem – zavázalo se respektovat územní celistvost Ukrajiny, avšak tuto svou povinnost hrubě porušilo (anexe Krymu 2014, invaze 2022)

Porušení memoranda

Rusko memorandu porušilo:

Anexe Krymu (2014)

Podpora separatistů na Donbasu

Plnohodnotná invaze (2022)

Ukrajina a západní země tvrdí, že **memorandum bylo jasně porušeno**. Rusko se brání tvrzením, že **šlo o převrat v Kyjevě** a že memorandum **není závaznou mezinárodní smlouvou**, což mezinárodní společenství většinou odmítá.

Role Číny

Čína v roce 1994 Ukrajině pouze jednostranně přislíbila, že nepoužije jaderné zbraně proti neatomovým státům a bude respektovat její suverenitu, ale nijak se neangažovala v její obraně.

Žádná z velmocí (USA, UK, RF a ČLR) tedy nemusela automaticky vojensky zasáhnout na obranu Ukrajiny.

Zapojení Ukrajiny do kolektivní obrany

Zapojení do kolektivní obrany: Ukrajina není členem NATO, tudíž na ni neplatí kolektivní obrana podle článku 5 Washingtonské smlouvy. Při vzdání se jaderných zbraní se místo toho spoléhala na záruky velmocí a mezinárodní právo (Charta OSN).

Je členem OSN a OBSE, ale tyto organizace neposkytují automatickou vojenskou pomoc – mohou jen vyslovit politickou podporu či vyslat pozorovatele. Ukrajina spolupracovala s NATO v rámci programu Partnerství pro mír, avšak bez závazku, že by aliance bránila její území.

Obsazení Krymu

Bezpečnostní události: *Budapešťské memorandum nebylo v krizových chvílích naplněno.*

V roce 2014 Rusko obsadilo Krym a podpořilo separatisty na východě Ukrajiny – jednalo se o porušení memoranda ze strany jednoho ze signatářů.

Spojené státy a Británie toto označily za porušení závazků a protestovaly na půdě OSN, neposkytly však Ukrajině přímou vojenskou obranu.

.

Invaze Ruska na Ukrajinu

V roce 2022 zahájilo Rusko otevřenou invazi na Ukrajinu, čímž opět porušilo dané záruky.

Události tak ukazují, že ukrajinské bezpečnostní záruky měly spíše *politickou než skutečně odstrašující* povahu – nebyly schopny zabránit ruské agresi ani ji zpětně kolektivně vojensky potrestat.

Mnichovský projev Vladimira Putina (2007)

Zlomový moment ruské zahraniční politiky

Základní informace

- **Datum: 10. února 2007**
 - **Místo: Mnichovská bezpečnostní konference**
 - **Událost: první otevřená konfrontace Ruska vůči Západu**
-

Kritika unipolárního světa

- **Putin kritizoval dominanci USA po studené válce**
 - **Obvinil USA z porušování mezinárodního práva**
 - **Odmítl koncept unipolárního světa jako nedemokratický**
-

NATO a bezpečnostní hrozby

- **Putin obvinil NATO z expanze k ruským hranicím**
 - **Kritika plánů USA na protiraketový štít v Evropě**
 - **Varování před narušením strategické rovnováhy**
-

Volání po multipolárním světě

- **Putin požadoval nový světový řád založený na Chartě OSN**
 - **Kritizoval výsady Západu v mezinárodní politice**
 - **Zdůraznil princip rovnosti mezi státy**
-

Reakce a význam

- **Západní diplomaté šokováni otevřeností projevu**
- **Signál návratu konfrontační politiky Ruska**
- **Historický předěl: od integrace k opozici**

Historický kontext

- **Projev předznamenal ruské akce: Gruzie (2008), Krym (2014), Ukrajina (2022)**
-
- **Mnichov 2007 = začátek nové éry ruské zahraniční politiky**

První Minská dohoda (Minsk I)

Základní fakta, cíle a selhání dohody z roku
2014

Základní informace

- **Datum podpisu: 5. září 2014**
 - **Místo: Minsk, Bělorusko**
 - **Iniciativa: Tripartitní kontaktní skupina (Ukrajina, Rusko, OBSE)**
 - **Cíl: Zastavit bojové akce na Donbasu**
-

Hlavní signatáři

- **Ukrajina: Leonid Kučma**

- **Rusko: Michail Zurabov**

- **OBSE: Heidi Tagliavini**

- **Separatisté: Zacharčenko (DNR), Plotnickij (LNR)**

Klíčové body dohody

- Ihned zastavit palbu
- Mezinárodní monitoring (OBSE)
- Decentralizace a zvláštní status pro Donbas
- Propuštění rukojmích
- Stažení těžkých zbraní a zahraničních bojovníků

Selhání dohody

- **Příměří porušeno téměř okamžitě**
- **Boje pokračovaly, zejména v oblasti Doněcku a Debalceve**
- **OBSE čelila omezenému přístupu**
- **Nedostatečná implementace klíčových bodů**

Výsledek

- **Minsk I nepřinesl trvalé příměří**
-
- **V únoru 2015 následovala nová dohoda – Minsk II**
-
- **Dlouhodobé řešení konfliktu zůstalo nejasné**

Výsledek

- **Minsk I nepřinesl trvalé příměří**
-
- **V únoru 2015 následovala nová dohoda – Minsk II**
-
- **Dlouhodobé řešení konfliktu zůstalo nejasné**

Referendum na Krymu (2014)

Rámec, průběh a mezinárodní reakce

Základní informace

- **Datum konání: 16. března 2014**
 - **Vyhlášeno proruským vedením Krymu**
 - **Proběhlo pod ruskou vojenskou přítomností**
-

Otázky v referendu

1. Připojení Krymu k Ruské federaci

**2. Obnovení ústavy z roku 1992
(širší autonomie v rámci Ukrajiny)**

- **Nebyla možnost zachovat status quo (součást Ukrajiny)**

Výsledky a kritika

- **Účast: 83 % (údaj dle proruské správy)**
-
- **Pro připojení k Rusku: 96,7 %**
-
- **Mezinárodní kritika: chyběla nezávislá kontrola, nátlak, přítomnost ruských jednotek**

Mezinárodní reakce

- **Ukrajina: referendum protiprávní**
-
- **OSN: rezoluce 68/262 – neplatnost referenda, podpora územní celistvosti Ukrajiny**
-
- **EU, USA, NATO: referendum neuznáno, zavedení sankcí**

Souvislost s ruskou okupací

- Před referendem rozmístěny tisíce ruských vojáků
-
- Obsazení ukrajinských objektů
-
- „Zelení mužičci“ bez označení

Dopady referenda

- Krym anektován Ruskem 18. března 2014
- Většina světa považuje Krym za okupované území
- Zvýšení napětí mezi Ruskem a Západem

Euromajdan (2013–2014)

**Masové protesty, pád Janukovyče a změna
směru Ukrajiny**

Základní informace

- **Začátek protestů: 21. listopadu 2013**
- **Místo: Náměstí Nezávislosti (Majdan) v Kyjevě**
- **Důvod: odmítnutí podpisu Asociační dohody s EU**

Průběh protestů

- **Listopad 2013: Poklidné demonstrace (studenti)**
- **30. listopadu: Brutální zásah policie → nárůst protestů**
- **Leden 2014: Střety, barikády, radikalizace**
- **Únor 2014: Krvavé střety, více než 100 mrtvých**
- **22. února: Janukovyč prchá do Ruska**

Požadavky demonstrantů

- Podpis asociační dohody s EU
- Odstoupení Janukovyče
- Konec korupce a oligarchického systému
- Demokratizace a ústavní reforma

Mezinárodní reakce

- Západ podpořil demonstranty, ale vojensky nezasáhl
- Rusko označilo události za státní převrat
- Následná anexie Krymu a začátek války na Donbasu

Význam Majdanu

- Zlom v ukrajinské politické orientaci směrem k EU a NATO
- Vznik silné občanské společnosti
- Začátek dlouhodobého konfliktu s Ruskem

Parlamentní volby (březen 1990)

První **částečně svobodné volby** v Ukrajinské SSR od roku 1917.

Zvolen byl nový **parlament – Nejvyšší sovět Ukrajiny**.

V parlamentu začala působit **opoziční skupina „Narodna Rada“ (Národní rada)**, složená z prodemokratických a prozápadních poslanců.

Tyto volby znamenaly **začátek procesu demokratizace a postupného odpoutávání od Moskvy**.

Deklarace suverenity Ukrajiny (16. července 1990)

Parlament schválil **Deklaraci státní suverenity Ukrajiny**, kde Ukrajina prohlašuje:

- *Prioritu ukrajinských zákonů nad sovětskými,*
- *Záměr vytvořit vlastní armádu, měnu a zahraniční politiku,*
- *Právo na vystoupení z SSSR.*

Byl to zásadní krok k samostatnosti, ale ještě ne plná nezávislost.

Celostátní referendum o nezávislosti

Celostátní referendum o nezávislosti přišlo až 1. prosince 1991

Na otázku: „*Souhlasíte s Aktem o vyhlášení nezávislosti Ukrajiny?*“ odpovědělo **92,3 % voličů ANO**.

Hlasovalo více než 31 milionů lidí, účast byla přes 84 %.

Podporu vyjádřily **všechny regiony včetně Krymu a Donbasu**.

Krátce poté uznalo nezávislost Ukrajiny i Rusko, USA a další země

Zákon o státním jazyku

Zákon: „O zajištění fungování ukrajinského jazyka jako státního“

(Přijat: 25. dubna 2019, účinnost: 16. července 2019)

Ukrajinaština je **povinná ve všech veřejných oblastech**, ve státní správě, školství, zdravotnictví, justici, armádě, médiích, reklamě atd.

Je zřízen post veřejného **komisaře pro ochranu státního jazyka**, který dohlíží na dodržování zákona a může udělovat **pokuty**

Stručný výťah

Ukrajiniština = jediný štátny jazyk

Platí pro štátnu správu, vzdelávanie, médiá, zdravotníctví, súdy, reklamu

Povinné užívanie vo verejnom priestore a štátnu komunikáciu

Zriaden jazykový komisár, možné pokuty za porušenie

Menšiny môžu užívať svoje jazyky v súkromí a kultúrnom živote

Ciel: posilenie národnej identity a jednoty štátu

Právní analýza – část 1

Čl. 1–2: Ukrajinština jako jediný státní jazyk, ochrana a rozvoj

Čl. 6–8: Povinnost užívání ukrajinštiny veřejnými činiteli

Čl. 12–17: Média publikují primárně v ukrajinštině, možné překlady

Právní analýza – část 2

Čl. 20–21: Reklama a označení produktů v ukrajinštině

Čl. 23–26: Vzdělávání ve veřejných školách v ukrajinštině

Čl. 55–58: Komisař pro ochranu státního jazyka, sankce

Srovnání s jinými zeměmi

Lotyšsko: lotyština jako jediný jazyk, ruština omezena

Francie: francouzština povinná v úřadech, školství, reklamě

Česko: čeština v úředním styku, uznání menšinových jazyků

Ukrajina: podobný trend jako Lotyšsko, důraz na jednotu státu

Referendum na Krymu

Datum: 20. ledna 1991

Otázka: Obnovení Krymské ASSR jako subjektu SSSR a člena Svazu smluv

Účast: cca 81 %

Výsledek: více než 93 % PRO

Kontext a význam

- Krym byl od 1954 součástí Ukrajinské SSR (převod z Ruska)
-
- Ruskojazyčné obyvatelstvo požadovalo větší autonomii
-
- Referendum vedlo k vytvoření Autonomní republiky Krym v rámci Ukrajiny

Právní rámec a dopady

- Referendum proběhlo ještě v rámci SSSR
-
- Po rozpadu SSSR se Krym stal autonomní částí Ukrajiny
-
- Ukrajinská ústava (1996) potvrdila autonomii Krymu jako části jednotného státu

Historický význam

První veřejný projev separatistického sentimentu na Krymu

Významně ovlivnilo budoucí vývoj (např. situace v roce 2014)

Dnes často dezinterpretováno jako snaha o odtržení

Oranžová revoluce

- **Období: listopad 2004 – leden 2005**
- **Důvod: zfalšované prezidentské volby – vyhlášen vítěz Viktor Janukovyč**
- **Opozice vedená Viktorem Juščenkem obvinila vládu z podvodů**
- **Masové nenásilné protesty v Kyjevě a dalších městech**

Symbolika a výsledok

- Oranžová barva = symbol kampaně Viktora Juščenka
-
- Protesty vedly k rozhodnutí Nejvyššího soudu opakovat volby
-
- Opakované 2. kolo: vítězství Juščenka (52 %)
-
- Zahájil reformy, přiblížení k EU, boj s korupcí

Dlouhodobý dopad

- Posílení občanské společnosti a víry v demokracii
 - Zklamání z pomalých reforem a návratu starých struktur
 - Předehra k Euromajdanu (2013–2014)
-

Srovnání s Euromajdanem

- Obě události byly masovými protesty za demokratické hodnoty
- Oranžová revoluce – protesty proti volebním podvodům
- Euromajdan – odpor proti odmítnutí přibližování k EU
- Euromajdan vedl k pádu Janukovyče a konfliktu s Ruskem

Viktor Janukovyč

Politická kariéra, prezidentství a pád

Základní fakta

- **Narozen: 9. července 1950, Jenakijeve (Doněcká oblast)**

- **Ruskojazyčný původ, technické a ekonomické vzdělání**

- **Kritizováno formální právní vzdělání**

Politická kariéra

- **Premiér Ukrajiny: 2002–2005, 2006–2007**

- **Kandidát v prezidentských volbách 2004 – volby zfalšované**

- **Prezident Ukrajiny: 2010–2014**

Pád během Euromajdanu

- **2013: odmítl podepsat asociační dohodu s EU**
- **Spuštění Euromajdanu – masové protesty**
- **Únor 2014: útěk do Ruska, odvolán parlamentem**

Po roce 2014

- **Exil v Rusku, odsouzen za vlastizradu (2019)**
 - **Spojován s ruskou anexí Krymu a válkou na Donbasu**
 - **Vnímán jako symbol korupce a proruské politiky**
-

Historický význam

- U proruštích voličů – dříve oblíbený jako ochránce stability
-
- U prozápadních Ukrajinců – symbol zrady a selhání demokracie
-
- Jeho pád odstartoval novou etapu ukrajinských dějin

Viktor Juščenko

Politická kariéra, Oranžová revoluce a srovnání
s Janukovyčem

Základní fakta

- **Narozen: 23. února 1954, Sumská oblast**
 - **Ekonom a bankéř, proevropská orientace**
 - **Manželka Kateryna – ukrajinsko-amerického původu**
-

Kariéra před prezidentstvím

- **Guvernér centrální banky (1993–1999) – zavedení hřivny**
- **Premiér Ukrajiny (1999–2001) – reformy, odvolání politickým tlakem**
- **Zakladatel opozičního bloku „Naše Ukrajina“**

Oranžová revoluce

- **Prezidentské volby 2004 – oponent Janukovyče**
 - **Otráven dioxinem během kampaně**
 - **Po Oranžové revoluci zvolen prezidentem (prosinec 2004)**
-

Prezidentství (2005–2010)

- Podpora přiblížení k EU a NATO
-
- Spory s Tymošenkovou, pomalé reformy
-
- Ztráta důvěry veřejnosti

Konec kariéry a odkaz

- **Ve volbách 2010 získal méně než 6 % hlasů**
 - **Stáhl se z politiky, symbol demokratických změn**
 - **Vnímán jako čestný, ale slabý vůdce**
-

Srovnání: Juščenko vs. Janukovyč

- Juščenko: prozápadní, demokratický reformátor
-
- Janukovyč: proruský, autoritářský styl vlády
-
- Juščenko – symbol Oranžové revoluce, Janukovyč – pád během Euromajdanu
-
- Oba ztratili veřejnou podporu, ale z různých důvodů

Julija Tymošuková

Kariéra, role v Oranžové revoluci a srovnání s
Juščenkem a Janukovyčem

Základní informace

- **Narozená: 27. listopadu 1960, Dnipro**
 - **Ekonomka, podnikatelka v energetickém sektoru**
 - **V 90. letech spoluvlastnila velkou plynárenskou firmu**
-

Politická kariéra

- **Ministryně energetiky (1999–2001)**
 - **Premiérka: 2005 a 2007–2010**
 - **Vůdkyně strany Běťkivščyna**
-

Oranžová revoluce

- **Spojenectví s Viktorom Juščenkem**
- **Hlavní ženská tvář protestního hnutí**
- **Jmenována premiérkou po vítězství revoluce**

Věznění a návrat

- **2011: odsouzena na 7 let – mezinárodní kritika procesu**
- **2014: propuštěna během Euromajdanu**
- **Kandidovala na prezidentku v letech 2014 a 2019**

Politický obraz

- **Charismatická, ale kontroverzní**
 - **Kritizována za autoritářství a populismus**
 - **První výrazná žena v nejvyšší ukrajinské politice**
-

Srovnání tří politických lídrů

- **Juščenko: Proevropský, čestný, ale slabý vůdce**
- **Janukovyč: Proruský, autoritář, svržen Euromajdanem**
- **Tymošenková: Ambiciózní, silná, ale rozdělující osobnost**
- **Všichni tři spojeni s obdobím Oranžové revoluce**

Memorandum podepsané v Budapešti

Podepsáno 5.12.1994 - signatáři

Ukrajina

Rusko

Spojené státy americké

Spojené království

(Později se k memorandu přihlásily i Čína a Francie samostatnými prohlášeními.)

Cíl memoranda

Signatáři se zavázal, že

Nepoužijí sílu ani hrozbu silou

Nepoužijí jaderné zbraně proti Ukrajině

Budou respektovat její nezávislost, svrchovanost a stávající hranice

Nebudou vyvíjet ekonomický ani politický nátlak

Budou jednat s Ukrajinou v rámci OSN, pokud se stanou předmětem agrese

Budapešťské memorandum

V memorandu se tyto velmoci politicky zavázaly respektovat suverenitu a stávající hranice Ukrajiny a zdržet se hrozby či použití síly proti ní.

Nejedná se však o smlouvu s článkem o kolektivní obraně – text byl úmyslně formulován jako *ujištění* („assurances“) a nikoli právně závazná *záruka*, aby signatáři neměli přímou povinnost vojenské pomoci.

Francie a Čína poskytly pouze jednostranná prohlášení o respektování nezávislosti Ukrajiny, nikoli formální spolupodpis pod memorandem.

Právní status memoranda

Není to mezinárodní smlouva podle Vídeňské úmluvy, ale má význam jako **politický závazek nejvyšší úrovně.**

I přesto je často citován jako **precedens selhání mezinárodních bezpečnostních záruk.**

Ukrajina se na jeho základě vzdala jaderných zbraní a stala se **ne-jaderným státem.**

Porušení memoranda **podlomilo důvěru v odzbrojovací dohody.**

Často se používá jako argument, **proč by jiné země neměly spoléhat na „záruky“ bez faktické obrany**

Role USA, UK a RF

USA a Velká Británie v roce 1994 slíbily Ukrajině bezpečnostní ujištění výměnou za její jaderné odzbrojení, avšak nepřijaly právní závazek vojenské obrany Ukrajiny.

Rusko bylo také signatářem – zavázalo se respektovat územní celistvost Ukrajiny, avšak tuto svou povinnost hrubě porušilo (anexe Krymu 2014, invaze 2022)

Porušení memoranda

Rusko memorandu porušilo:

Anexe Krymu (2014)

Podpora separatistů na Donbasu

Plnohodnotná invaze (2022)

Ukrajina a západní země tvrdí, že **memorandum bylo jasně porušeno**. Rusko se brání tvrzením, že **šlo o převrat v Kyjevě** a že memorandum **není závaznou mezinárodní smlouvou**, což mezinárodní společenství většinou odmítá.

Role Číny

Čína v roce 1994 Ukrajině pouze jednostranně přislíbila, že nepoužije jaderné zbraně proti neatomovým státům a bude respektovat její suverenitu, ale nijak se neangažovala v její obraně.

Žádná z velmocí (USA, UK, RF a ČLR) tedy nemusela automaticky vojensky zasáhnout na obranu Ukrajiny.

Zapojení Ukrajiny do kolektivní obrany

Zapojení do kolektivní obrany: Ukrajina není členem NATO, tudíž na ni neplatí kolektivní obrana podle článku 5 Washingtonské smlouvy. Při vzdání se jaderných zbraní se místo toho spoléhala na záruky velmocí a mezinárodní právo (Charta OSN).

Je členem OSN a OBSE, ale tyto organizace neposkytují automatickou vojenskou pomoc – mohou jen vyslovit politickou podporu či vyslat pozorovatele. Ukrajina spolupracovala s NATO v rámci programu Partnerství pro mír, avšak bez závazku, že by aliance bránila její území.

Obsazení Krymu

Bezpečnostní události: *Budapešťské memorandum nebylo v krizových chvílích naplněno.*

V roce 2014 Rusko obsadilo Krym a podpořilo separatisty na východě Ukrajiny – jednalo se o porušení memoranda ze strany jednoho ze signatářů.

Spojené státy a Británie toto označily za porušení závazků a protestovaly na půdě OSN, neposkytly však Ukrajině přímou vojenskou obranu.

.

Invaze Ruska na Ukrajinu

V roce 2022 zahájilo Rusko otevřenou invazi na Ukrajinu, čímž opět porušilo dané záruky.

Události tak ukazují, že ukrajinské bezpečnostní záruky měly spíše *politickou než skutečně odstrašující* povahu – nebyly schopny zabránit ruské agresi ani ji zpětně kolektivně vojensky potrestat.

Mnichovský projev Vladimira Putina (2007)

Zlomový moment ruské zahraniční politiky

Základní informace

- **Datum: 10. února 2007**
 - **Místo: Mnichovská bezpečnostní konference**
 - **Událost: první otevřená konfrontace Ruska vůči Západu**
-

Kritika unipolárního světa

- **Putin kritizoval dominanci USA po studené válce**
 - **Obvinil USA z porušování mezinárodního práva**
 - **Odmítl koncept unipolárního světa jako nedemokratický**
-

NATO a bezpečnostní hrozby

- **Putin obvinil NATO z expanze k ruským hranicím**
 - **Kritika plánů USA na protiraketový štít v Evropě**
 - **Varování před narušením strategické rovnováhy**
-

Volání po multipolárním světě

- **Putin požadoval nový světový řád založený na Chartě OSN**
 - **Kritizoval výsady Západu v mezinárodní politice**
 - **Zdůraznil princip rovnosti mezi státy**
-

Reakce a význam

- **Západní diplomaté šokováni otevřeností projevu**
- **Signál návratu konfrontační politiky Ruska**
- **Historický předěl: od integrace k opozici**

Historický kontext

- **Projev předznamenal ruské akce: Gruzie (2008), Krym (2014), Ukrajina (2022)**
-
- **Mnichov 2007 = začátek nové éry ruské zahraniční politiky**

První Minská dohoda (Minsk I)

Základní fakta, cíle a selhání dohody z roku
2014

Základní informace

- **Datum podpisu: 5. září 2014**
 - **Místo: Minsk, Bělorusko**
 - **Iniciativa: Tripartitní kontaktní skupina (Ukrajina, Rusko, OBSE)**
 - **Cíl: Zastavit bojové akce na Donbasu**
-

Hlavní signatáři

- **Ukrajina: Leonid Kučma**
- **Rusko: Michail Zurabov**
- **OBSE: Heidi Tagliavini**
- **Separatisté: Zacharčenko (DNR), Plotnickij (LNR)**

Klíčové body dohody

- Ihned zastavit palbu
- Mezinárodní monitoring (OBSE)
- Decentralizace a zvláštní status pro Donbas
- Propuštění rukojmích
- Stažení těžkých zbraní a zahraničních bojovníků

Selhání dohody

- **Příměří porušeno téměř okamžitě**
- **Boje pokračovaly, zejména v oblasti Doněcku a Debalceve**
- **OBSE čelila omezenému přístupu**
- **Nedostatečná implementace klíčových bodů**

Výsledek

- **Minsk I nepřinesl trvalé příměří**
-
- **V únoru 2015 následovala nová dohoda – Minsk II**
-
- **Dlouhodobé řešení konfliktu zůstalo nejasné**

Výsledek

- Minsk I nepřinesl trvalé příměří
-
- V únoru 2015 následovala nová dohoda – Minsk II
-
- Dlouhodobé řešení konfliktu zůstalo nejasné

Referendum na Krymu (2014)

Rámec, průběh a mezinárodní reakce

Základní informace

- **Datum konání: 16. března 2014**
 - **Vyhlášeno proruským vedením Krymu**
 - **Proběhlo pod ruskou vojenskou přítomností**
-

Otázky v referendu

1. Připojení Krymu k Ruské federaci

2. Obnovení ústavy z roku 1992 (širší autonomie v rámci Ukrajiny)

- **Nebyla možnost zachovat status quo (součást Ukrajiny)**

Výsledky a kritika

- **Účast: 83 % (údaj dle proruské správy)**
-
- **Pro připojení k Rusku: 96,7 %**
-
- **Mezinárodní kritika: chyběla nezávislá kontrola, nátlak, přítomnost ruských jednotek**

Mezinárodní reakce

- **Ukrajina: referendum protiprávní**
-
- **OSN: rezoluce 68/262 – neplatnost referenda, podpora územní celistvosti Ukrajiny**
-
- **EU, USA, NATO: referendum neuznáno, zavedení sankcí**

Souvislost s ruskou okupací

- Před referendem rozmístěny tisíce ruských vojáků
-
- Obsazení ukrajinských objektů
-
- „Zelení mužíčci“ bez označení

Dopady referenda

- Krym anektován Ruskem 18. března 2014
- Většina světa považuje Krym za okupované území
- Zvýšení napětí mezi Ruskem a Západem

Euromajdan (2013–2014)

**Masové protesty, pád Janukovyče a změna
směru Ukrajiny**

Základní informace

- **Začátek protestů: 21. listopadu 2013**
- **Místo: Náměstí Nezávislosti (Majdan) v Kyjevě**
- **Důvod: odmítnutí podpisu Asociační dohody s EU**

Průběh protestů

- **Listopad 2013: Poklidné demonstrace (studenti)**
- **30. listopadu: Brutální zásah policie → nárůst protestů**
- **Leden 2014: Střety, barikády, radikalizace**
- **Únor 2014: Krvavé střety, více než 100 mrtvých**
- **22. února: Janukovyč prchá do Ruska**

Požadavky demonstrantů

- Podpis asociační dohody s EU
- Odstoupení Janukovyče
- Konec korupce a oligarchického systému
- Demokratizace a ústavní reforma

Mezinárodní reakce

- Západ podpořil demonstranty, ale vojensky nezasáhl
- Rusko označilo události za státní převrat
- Následná anexie Krymu a začátek války na Donbasu

Význam Majdanu

- Zlom v ukrajinské politické orientaci směrem k EU a NATO
- Vznik silné občanské společnosti
- Začátek dlouhodobého konfliktu s Ruskem